

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף טז

(בעמוד הקודם)

מקור נוסף לכך שזר שעבד חילל ופסל את הקרבן.

דבי רבי ישמעאל תנא: לומדים את זר בקל וחומר מבעל מום. כהן בעל מום אוכל מהקרבן ובכל אופן אם עבד בקרבן חילל אותו, קל וחומר שזר שאינו אוכל מהקרבן שאם עבד בקרבן חילל אותו.

פירכא: מה לבעל מום שכן עשה בו קרב כמקריב: בעל מום פוסל גם בכהן המקריב (שהוא פוסל את הקרבן), וגם בבהמה הנקרכת שאם יש בה מום היא פסולה. ולכן בעל מום שעבד חילל את הקרבן. **תשובה:** **טמא יוכיח:** דין טומאה אינו שווה בקרב ובמקריב, משום שהקרבן אינו מקבל טומאה בעודו בחיים, ואילו הכהן נעשה טמא בחייו ומחלל את הקרבן. ולמרות שהדין לא שווה בשניהם, בכל אופן טמא שעבד חילל. אם כן גם זר שעבד חילל.

פירכא: מה לטמא שכן מטמא: טמא מטמא אחרים, אבל זר אינו יכול לעשות אדם אחר זר. **תשובה:** **בעל מום יוכיח:** שהוא לא יכול לעשות מישהו אחר בעל מום, ובכל אופן עבודתו מחללת. ואם כן 'חזר הדין וכו' כלומר יש כאן מעגל חוזר בין בעל מום וטמא. (כי נפרוך בעל מום עשה בו קרב כמקריב, ואז נשיב טמא יוכיח, ושוב נפרוך וכו'). ואם כן בבעל מום וטמא, בכל אחד מהם יש בו דבר שאין בחבירו, אבל הצד השווה שבשניהם שהם מוזהרין שלא לעבוד ואם עבדו חיללו. ומשניהם נלמד גם לזר שגם הוא מוזהר שלא לעבוד ולכן אם עבד חילל.

שאלה: **מנלן דמוזהר? אי "מוינזרו" וכו':** מה המקור שזר מוזהר שלא לעבוד? אם נאמר מהפסוק "וינזרו" שהובא למעלה, הרי כבר כתוב בפסוק שהוא במפורש שעבודה של זר מחללת. והרי תנא דבי רבי ישמעאל לא לומד משם אלא מקל וחומר. אלא לומדים זאת מהפסוק "וזר לא יקרב אליכם".

קושיא: איכא למיפרך. מה להצד השהו שבהן שכן לא הותרו בכמה: יש פירכא על הצד השהו של טמא ובעל מום. כי שניהם לא הותרו בזמן שהקריבו בכמה, ואילו זר הותר להקריב בכמה.

לא תימא טמא יוכיח, אלא אימא אונן יוכיח: אלא באמת אנו חוזרים אחורה למה שהקשינו על דבי רבי ישמעאל, שיש פירכא לקל וחומר מבעל מום, כי בעל מום 'עשה בו קרב כמקריב'. ובמקום לענות 'טמא יוכיח', אנו עונים 'אונן יוכיח'. כי אונן לא עשה בו קרב כמקריב ובכל אופן עובדתו מחללת.

פירכא: מה לאונן שכן אסור במעשר: אסור לו לאכול מעשר שני, מה שאין כן זר. **[בעל מום] יוכיח:** שמותר לו לאכול. 'וחזר הדין וכו' (כי בעל מום עשה בו קרב כמקריב, ואז אונן יוכיח וכו'). אמנם הצד השהו שבהן שמוזהרין שלא לעבוד ומחללים בעבודתם. ומשם נלמד לזר.

קושיא: הכי נמי לפרוך, מה להצד השהו שבהן שכן לא הותרו בכמה: כמו שפרכנו למעלה. אונן ובעל מום לא הותרו בכמה, מה שאין כן זר.

מתקיף לה רב סמא בריה דרבא - ומאן לימא לן דאונן אסור בכמה דלמא שרי בכמה? מי אמר לנו שאונן אסור להקריב בכמה, אולי באמת היה מותר לו? (והטעם לומר שמותר לו, כי כתוב בפסוק של כהן גדול "ומן המקדש לא יצא").

מקור נוסף לכך שזר שעבד בעבודת הקרבן חילל את הקרבן.

רב מרשיא אמר: הלימוד שזר מחלל בעבודתו, בק"ו מכהן שעובד כשהוא יושב שעבודתו מחללת (כי הוא צריך לעבוד בעמידה). **פירכא: מה ליושב שכן פסול לעדות:** כי צריך להעיד בעמידה. אבל זר לא פסול לעדות. **תשובה:** מיושב ת"ח: הלימוד של הקל וחומר הוא מתלמיד חכם שבא להעיד, שמכבדים אותו להעיד בישיבה. **פירכא: מה לישיב יושב' שכן פסול לעדות:** כלומר מצאנו שיישיבה' פוסלת (באדם רגיל) אבל לא מצאנו ש'זרות' פוסלת. **תשובה:** שם יושב לא פריך: זה לא פירכא, כי הקל וחומר הוא דווקא מתלמיד חכם שיישיבה אינה פוסלת בו.

ואם ת"ל: ואם תרצה לומר שכן אפשר לפרוך מ'שם יושב', נתרץ שנלמד זר על ידי 'הצד השהו' מיושב ומאחד משלושת הנ"ל; אונן, טמא, או בעל מום. כי ביושב אין את החומרא שיש בכל אחד מהם.

אמנם לכאורה גם כאן יש לפרוך על הצד השווה מ'במה'. כי זר כשר בבמה, ואם יושב היה פסול בבמה לא היה רב משרשיא יכול ללמוד מיושב. וכל הסיבה שרב משרישיא הביא מקור אחר זה בגלל הפירכא מבמה. אם כן בהכרח שיושב כשר בבמה. הגמרא מבארת את המקור לכך.

ויושב דכשר בבמה מנלן? אמר קרא "לעמוד לפני ה' לשרתו" לפני ה' ולא לפני במה: "לפני ה'" הכוונה בבית המקדש.

*

למדנו במשנה - אונן: כהן שעבד כשהוא אונן על מתו, עבודתו מחללת את הקרבן.

מנלן? דכתיב "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" הא אחר שלא יצא חילל: הפסוק מדבר על כהן גדול אונן, שלא יצא מבית המקדש וימשיך לעבוד, והוא לא יחלל את הקרבנות. מדוייק מהפסוק שדוקא הוא לא יחלל, אבל כהן הדיוט שיעבוד אונן כן יחלל.

רבי אלעזר אמר מהכא: בראש חודש ניסן היתה חנוכת המשכן, נדב ואביהוא בני אהרון הקריבו אש זרה בקודש הקודשים ומתו. משה רבינו ציוה את אהרון ובניו הנותרים מפי ה' שיאכלו את הקורבנות. הם שרפו את קרבן שעיר ראש חודש. משה רבינו כעס על אהרון מדוע לא אכלו את הקרבן. אהרון ענה לו **"וַיִּדְבֹר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת חֲטָאתָם וְאֶת עֲלֹתָם לְפָנַי ה', וְתִקְרָאנָה אֹתִי כְּאֵלֶּה, וְאֶכְלְתִּי חֲטָאת הַיּוֹם, הֲיִיטֵב בְּעֵינַי ה'?"**. ביאור הפסוק כך. יש כאן שאלה נסתרת של משה רבינו לאהרון. הוא מנסה להסביר את הסיבה בגללה שרפו את הקרבן, אולי משום שכני אהרון הקריבו אותו כשהם אוננים. אבל אהרון ענה לו וכי 'הן הקריבו'? האם הבנים שלי הקריבו את השעיר? הרי אני הקרבתי אותו ולי מותר לעבוד אונן. אלא הסיבה ששרפתי אותו היתה בגלל שאסור לנו לאכול אותו אוננים.

משמע שאם באמת בני אהרון היו מקריבים את הקרבן, הוא היה פסול והיה צריך לשרוף אותו. מוכח שאונן מחלל את הקרבן.

שאלה: ורבי אלעזר מאי טעמא לא אמר מ"ומן המקדש לא יצא"? מדוע רבי אלעזר לא למד מהמקור של האמורא הראשון (כלומר מה שביארה הגמרא

בתחילה)? תשובה: אמר לך מי כתיב 'הא אחר שלא יצא חילל'? האם כתוב בפסוק שאם כהן הדיוט לא יצא מהמקדש ויעבוד הוא יחלל? לא כתוב במפורש. והדיוק אינו מוכרח. ניתן לומר שהפסוק בא להדגיש, שאפילו כהן גדול שהוא חשוב מאד והיה אפשר לומר שהוא כן יחלל, לא יצא כי הוא לא מחלל. אבל כהן הדיוט גם הוא אינו מחלל.

ואיך, מאי טעמא לא אמר מ"הן הקריבו?" האמורא הראשון מדוע לא למד מהמקור של רבי אלעזר? תשובה: **קסבר מפני טומאה נשרפה**: הוא סובר שהסיבה שאהרון שרף את הקרבן אינה בגלל האנינות, אלא בגלל שהקרבן נטמא. לפי זה לא היתה כאן שאלה נסתרת של משה לאהרון האם בניו הקריבו את הקרבן אוננים. אלא הפסוק מתפרש כך "הן היום הקריבו" הרי עדיין יום ואסור לנו לאכול את הקרבן עד הערב שאז תיגמר האנינות שלנו, ועקב כך שהשתהינו בהקרבה שלו הוא נטמא.

מקור נוסף לכך שאונן שעבד חילל את הקרבן.

דבי רבי ישמעאל תנא: לומדים על ידי קל וחומר מבעל מום (בדומה ללימוד של רבי ישמעאל למעלה, של זר מבעל מום). כהן בעל מום אוכל מהקרבן ובכלל אופן אם עבד בקרבן חילל אותו, קל וחומר שאונן שאינו אוכל מהקרבן שאם עבד בקרבן חילל אותו.

פירכא: מה לבעל מום שכן עשה בו קרבין כמקריבין: גם המקריב וגם הקרבן נפסלים במום (כנ"ל). תשובה: **זר יוכיח**: שהפסול שלו שייך רק במקריב (שנפסל בגלל שהוא זר) ולא בקרבן. **פירכא**: **מה לזר שכן אין לו תקנה**: לצאת מהזרות שלו. אבל אונן יש לו תקנה, כי למחרת הוא חוזר לעבודה. תשובה: **בעל מום יוכיח**: בעל מום יש לו תקנה כי כשיתרפא המום הוא חוזר ומקריב, ובכלל אופן אם עבד עבודתו פסולה.

וחזר הדין. לא ראי זה כראי זה וכו': נלמד מהצד השווה בזר ובעל מום, לאונן.

שאלה: היכן מוזהר? **אילימא מ"ומן המקדש לא יצא" וכו'**: מה המקור שאונן מוזהר שלא לעבוד? אם נאמר מהפסוק "ומן המקדש לא יצא" שהובא בתחילת

הסוגיא, הרי כבר כתוב בפסוק שהוא במפורש שעבודה של אונן מחללת, והרי תנא דבי רבי ישמעאל לא לומד משם אלא מקל וחומר.

אלא לומדים זאת מהפסוק "הן הקריבו", ותנא דבי ר"י סובר שהקרבן נשרף מפני שלא היה ניתן לאוכלו באינינות, ומדוייק בפסוק שאונן מוזהר שלא לעבוד. כפי שדייק רבי אלעזר למעלה, שמשה רבינו חשב שהקרבן נשרף בגלל שבני אהרון האוננים הקריבו אותו, ואהרון ענה למשה אני הקרבתי את הקרבן ולכן אין בו בעיה של עבודת אונן.

(אמנם סובר תנא דבי ר"י שאם לא היה לנו קל וחומר שאונן מחלל את העבודה, לא היינו יכולים לדעת זאת מתוך תשובתו של אהרון. כי היינו מפרשים את הפסוק, שבני אהרון מוזהרים שלא לעבוד אך אם עבדו אינם פוסלים את הקרבן. ומשה חשב שהם הקריבו אותו, ובגלל שהם מוזהרים שלא להקריב אותו הם גם שרפו אותו, וזה לא היה כדין כי הקרבן לא נפסל. ואהרון ענה לו אני הקרבתי אותו ולא היה כאן כלל נושא של הקרבת אונן).

קושיא: איכא למפרך. מה להצד השוה שבהן שכן לא הותרה מכללו: יש פירכא על הצד השוה. כי זר ובעל מום לא הותרו בשום אופן מכלל האיסור. ואילו אונן הותר אצל כהן גדול (שמותר לו לעבוד כשהוא אונן). **תשובה:** **טמא יוכיח:** שהותרה הטומאה בקרבן ציבור (שמקריבים אותו בטומאה), ואילו כהן טמא שהקריב בקרבן יחיד חילל אותו. **פירכא: מה לטמא שכן מטמא:** טמא מטמא אנשים אחרים, ואילו אונן לא יכול לעשות אחרים אוננים. **תשובה:** **הנך יוכיחו:** זר ובעל מום אינם יכולים לעשות אחרים, ובכל אופן אם עבדו חיללו.

וחזר הדין כו' הצד השוה שבהן שמוזהרין כו'. בטמא, זר, ובעל מום. יש בכל אחד חומרא שאין בחבירו, אבל הצד השוה שבשלושתם שהם מוזהרים שלא לעבוד ואם עבדו חיללו. ומהם לומדים גם לאונן.

קושיא: ולפרוך, מה להצד השוה שבהן שכן לא הותרו מכללן אצל כהן גדול בקרבן יחיד: יש פירכא לצד השוה. בעל מום טמא וזר לא הותרו מכלל האיסור בשום אופן, ואילו אונן הותר אצל כהן גדול. **תירוץ:** **'שם טומאה' מיהא אישתראי:** יש טומאה שהותרה, והיא בקרבן ציבור.

מקור נוסף לכך שאונן שעבד חילל את הקרבן.

רב מרשיא אמר: לומדים שאונן מחלל בעבודתו, בק"ו מכהן שעובד יושב שעבודתו מחוללת. פירכא: **מה ליושב שכן פסול לעדות:** כי צריך להעיד בעמידה. אבל אונן לא פסול לעדות. תשובה: **מיושב ת"ח:** הלימוד של הקל וחומר הוא מתלמיד חכם שבא להעיד, שמעיד בישיבה. פירכא: **מה ל'שם יושב' שכן פסול לעדות:** כלומר מצאנו ש'ישיבה' פוסלת (באדם רגיל) אבל לא מצאנו שאונן פסול לעדות. תשובה: **שם יושב לא פריך:** זה לא פירכא כי הקל וחומר הוא דוקא מתלמיד חכם ש'ישיבה אינה פוסלת בו.

ואם ת"ל: ואם תרצה לומר שכן אפשר לפרוך מ'שם יושב', נתרץ שנלמד אונן על ידי 'הצד השוה' מיושב ומאחד משלושת הנ"ל; זר, טמא, או בעל מום. כי ביושב אין את החומרא שיש בכל אחד מהם.

*

למדנו במשנה - אונן פסול:

אמר רבא: יש לנו שני דינים שיש בהם היתר מיוחד. אנינות, וטומאה. אנינות נאסרה בכהן הדיוט והותרה בכהן גדול. וטומאה נאסרה בקרבן יחיד והותרה בקרבן ציבור. לכאורה היה מקום לומר שהאיסור וההיתר הם באופן גורף. כלומר לגבי אנינות אין הבדל בין יחיד לציבור, בין באיסור (בכהן הדיוט) ובין בהיתר (בכהן גדול). ולגבי טומאה אין הבדל בין כהן גדול לכהן הדיוט, בין באיסור (ביחיד) ובין בהיתר (בציבור). כלומר -

באנינות א. הותרה אנינות לכהן גדול, בין בציבור ובין ביחיד. ב. נאסרה אנינות לכהן הדיוט, בין ביחיד ובין בציבור.

בטומאה א. הותרה טומאה בציבור, בין לכהן גדול ובין לכהן הדיוט. ב. נאסרה טומאה ביחיד, בין בכהן הדיוט ובין בכהן גדול.

אמנם רבא מחדש שבאנינות לכהן הדיוט הדין שונה. נאסרה אנינות לכהן הדיוט רק ביחיד אבל לא בציבור. והוא לומד זאת בקל וחומר מטומאה. טומאה בקרבן

יחיד לא הותרה לכהן גדול, ובכל אופן הותרה בקרבן צבור לכהן הדיוט. קל וחומר לאנינות שהותרה בקרבן יחיד לכהן גדול שתהיה מותרת בקרבן ציבור לכהן הדיוט.

מתקיף לה רבא בר אהילא: הרי ארבעת הדינים הנ"ל של טומאה ואנינות אינם כתובים במפורש. אלא רבא מניח בסתמא שהתורה מתירה ואוסרת אותם באופן גורף כנ"ל. מלבד באנינות לכהן הדיוט, ששם לדעתו יש הבדל בין קרבן ציבור לקרבן יחיד, וזאת בגלל הקל וחומר. אך כל הקל וחומר מתבסס על ההנחה שבשאר הדינים אין חילוק בין כהן גדול לכהן הדיוט או בין קרבן ציבור לקרבן יחיד.

איך מניין זאת לרבא? אולי נאמר הפוך. נאמר שמסתמא התורה לא חילקה באנינות בכהן הדיוט בין קרבן יחיד לקרבן ציבור. ואז נעשה שלוש קל וחומר אחרים, שכל אחד מהם יגביל את האיסור או ההיתר של אחד משלושת הדינים הנ"ל (שלא כפי ההנחה של רבא שהם נאסרו או הותרו באופן גורף), מלבד אנינות לכהן הדיוט שבה ננקוט שהיא נאסרה באופן גורף.

(א.) **לא תותר אנינות אצל כהן גדול בקרבן יחיד מקל וחומר:** בניגוד להנחה שלנו מקודם שאנינות הותרה אצל כהן גדול באופן גורף, נלמד מקל וחומר שהיא הותרה רק בקרבן ציבור ולא בקרבן יחיד.

טומאה הותרה אצל כהן הדיוט בצבור, ובכל אופן לא הותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד (כי האיסור של טומאה ביחיד הוא גם לכהן גדול). אם כן אנינות שלא הותרה אצל כהן הדיוט בקרבן צבור (כי היא נאסרה להדיוט אפילו בציבור, ושלא כדברי רבא), קל וחומר שהיא לא תותר אצל כהן גדול בקרבן יחיד!

(ב.) **ותותר טומאה אצל כהן גדול בקרבן יחיד מק"ו:** בניגוד להנחה שלנו מקודם שטומאה נאסרה בקרבן יחיד אפילו לכהן גדול.

אנינות לא הותרה אצל כהן הדיוט בקרבן צבור (שלא כדברי רבא), ובכל אופן הותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד. אם כן טומאה שהותרה אצל כהן הדיוט בקרבן צבור, קל וחומר שהותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד!

(ג.) **ולא תותר טומאה אצל כהן הדיוט בקרבן צבור מקל וחומר:** בניגוד להנחה שלנו מקודם שטומאה הותרה בציבור אפילו לכהן הדיוט.

אנינות הותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, ובכל אופן לא הותרה אצל כהן הדיוט בקרבן צבור (שלא כדברי רבא). אם כן טומאה שלא הותרה אצל כהן גדול בקרבן יחיד, קל וחומר שלא תותר בכהן הדיוט בקרבן צבור!

ממשיך רבא בר אהילאי: אלא איכא למיפרך וכו': מכיון שאפשר לעשות קל וחומר לכאן ולכאן ואנו לא יודעים מה נכון לדרוש, עלינו להשאיר את כל ארבעת הדינים בסתמא, להתר או לאיסור באופן גורף (כפי שכתבנו בהקדמה לדברי רבא). דהיינו

-

באנינות א. הותרה אנינות לכהן גדול, בין בציבור ובין ביחיד. ב. נאסרה אנינות לכהן הדיוט, בין ביחיד ובין בציבור.

בטומאה א. הותרה טומאה בציבור, בין לכהן גדול ובין לכהן הדיוט. ב. נאסרה טומאה ביחיד, בין בכהן הדיוט ובין בכהן גדול.